

буюсь, а тільки про те, **щоби жила вільна й незалежна, самостійна Україна**", а скінчив окликом: „Єдиній, незалежній, вільній Україні слава!”

10) Дня 6 липня 1918 р. на Укр. Церковнім Соборі Гетьман рішучо заявився за **самостійністю укр. прав. церкви** та сказав: „Розквіт національного духовенства се **розквіт вільної української Держави**”.

11) Кабінет Лизогуба видав дня 10 мая 1918 р. заяву, котрою п'ятував як нечесну брехню чутки, буцім-то правитель-ство Гетьмана є вороже самостійній Україні. В сій заяві сказано: Гетьман **це втілення в історичній, національно-українській формі ідеї незалежної та вольної України**.

12) Берлінська газета „Берлінер Тагеблят” оповістив розмову свого кореспондента, д-ра Ледерера, з Гетьманом, де Гетьман каже: „Я є **Українець з роду і з переконання та бажаю закріпити самостійність України**.”

13) Коли Гетьман відвідав німецького цісаря Вільгельма II, цісар заявив при бенкеті, що не на розвій „самостійної української держави під кермою Гетьмана”, на що Гетьман відповів **по українськи**, що він іменем України дякує цісареві за сі слова та за те, що Німеччина допомогла Україні до **нового державного життя!**

ЧИ ТРЕБА ШЕ ДОКАЗІВ?

Таких заяв і актів, в яких Гетьман заявляє себе українським самостійником, було безліч. Ввесь час свого правління він будував самостійну українську державу. По сім всім ми маємо судити Гетьмана, а не по одноразовій та вимушеній заяві з 14 падолиста 1918 р., котра була лиш політичною хитростю супроти французів.

Та наші нерозумні люде вірять клеветникам, ще й таким, що самі постійно „федерувались”. Не треба казати, яка шкода може вийти з того, коли прийде хвиля відбудови української держави.

Тому пора клеветникам спам'ятатись та заперестати отсю злочинну роботу. Бо пора се **последня є!**..

САМОСТІЙНИК ЧИ ФЕДЕРАЛІСТ?

Правда про Гетьмана Павла Скоропадського

Написав САМОВИДЕЦЬ

Видання Союзу Гетьманців Державників Америки
ШИКАГО, 1935

САМОСТІЙНИК ЧИ ФЕДЕРАЛІСТ?

ПРАВДА ПРО ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

ЙОГО СВИТЛИСТЬ
Я. В. ПАН ГЕТЬМАН ВСІЄЇ УКРАЇНИ
ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

Світлив В. К. 24. VI. 1918 в Києві,
в городі Гетьманської резиденції

Всякому ясно, що краще бути сувереном самостійної української держави, чим підручним російського царя. Павло Скоропадський був і хоче бути гетьманом-монархом Самостійної України — а не підданим царя. Сорок п'ять-мільйонна Україна сама по собі буде великою державою. Хіба божевільний замінить достоїнство суверена Україна на чолобиття цареві у Москві.

ФЕДЕРАЦІЙНА ЗАЯВА З 14. ПАДОЛИСТА 1918.

Але-ж — скаже неоден читач — гетьман-же зробив федерацію з Москвою! Се було 14-го падолиста 1918 року, коли покликаний гетьманом кабінет Гарбеля оголосив слідуочу програму:

- 1) Охорона української державности;
- 2) Федерація з Росією;
- 3) Скликання українського парламенту;
- 4) Земельна реформа на рідч селян.

Чи-ж не ясно, що гетьман федераліст?

Наведена заява безперечно федералістична, але вона і підчеркує на першому місці українську державність.

Чи-ж не є то те саме, що заявляли не раз і не два Грушевський, Петлюра, Винниченко, Микита Шаповал, Скрипник та інші українські соціалісти всякої масті? Чи не стояло те саме в трьох універсалах Центральної Ради? Чи-ж не заявляла Центральна Рада в 4-ім універсалі, що вона лиш „з жалем” розв'язує федерацію з Росією та лиш „примушена” проголошує повну самостійність України. Чи не поїхали були Грушевський і Винниченко до Большевії — вже по упадку гетьмана і після упадку Директори — щоби „співділати” з червоною Москвою на основі федерації?

Чи-ж не очевидне вже з того, що закид федерації підноситься проти гетьмана нещиро, лукаво та по фарисейськи?

ПРИЧИНИ ЗАЯВИ З 14. ПАДОЛИСТА 1918

Коли маємо судити федераційну заяву гетьманського правительства з 14 падолиста 1918 р., то треба взяти під увагу обставини, серед яких вона зродилась. А були се обставини

невимовно тяжкі. В останніх днях жовтня 1918 р. болгарська армія зложила зброю. Туреччина здалась. Антантська флота увійшла на Чорне Море. В Німеччині вибухла революція. Вслід за тим Австро-угорщина розпалась. Не стало союзників України. Французька флота затопила або полонила українські воєнні кораблі та висадила в Одесі антантські війська. Німецькі та австрійські війська на Україні зачали вертати домів або большевичитись. Жидівсько-російські большевики по містах України підняли голову, а большевицька армія з Московщини стала напирати на Харківщину. Україна найшла у крайній небезпеці.

БОЖЕВІЛЬНЕ ПОВСТАННЯ.

Здоровий розум казав тоді усім Українцям об'єднатись та підперти гетьмана і його правительтво — тим більше, що було се тоді ще самостійницьке правительтво, зложене зі звісних українських патріотів, як Стебницький, Дорошенко, Лєнтович, Лотоцький, Василенко, Славинський, Вязлів, Бутенко і т. п. Та замість зробити те, що зробили-би члени кожного іншого народу на світі, себто замість підперти те правительтво в так грізній хвилі, українська соціалістична інтелігенція ошаліла. Вона рішила зачати повстання проти гетьмана, щоби замість „буржуазного” гетьмана завести соціалістичне правління а замість приватної власности соціалізм. Було се очевидне божевілля та страшний злочин проти України. Зачинати горожанську війну в такій хвилі значило убити державність України. Та для українських соціалістів партійна їх справа стояла, видко, вище добра України.

ГРІХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

На жаль — молоді та недосвідчені в політиці С. Стрільці*) під командою Євгена Коновальця дались збаламутити укра-

*) „Українських Січових Стрільців” (УСС) треба відріжнити від „Січових Стрільців” (СС).—У. С. С. були уформовані в Галичині з вибухом світової війни 1914 р. та боролись по боці Австрії проти Росії в ім'я визволення України та утворення української держави. В р. 1918 вони були зародком Галицької Української Армії. Натомість „Січові Стрільці” сформувались у Києві 1917 року з тих У. С. С-ів та інших молодих Галичан, що були в російськїм полоні. Їх командантом став Євген Коновалець, якому тоді було 25 літ віку. Вони служили як гвардія Укр. Центр. Ради, опісля Гетьмана, дальше Директорії а вкінці от. Петлюри. Коли (по мирі в Ризі) Польща розоружила армію Петлюри, то і Січові Стрільці були розоружені, а полк. Коновалець виїхав з Польщі в заграницю.

їнським соціалістам. Якби не те, Винниченко, Петлюра, Микита Шаповал та ціла їх Директорія не мали-би ніякої оружної сили, з якою зачати би повстання проти гетьмана. Отсей крок Січ. Стрільців був тим більше несподіваним для гетьмана, що він довіряв їм якраз тому, бо, се були Галичане, безумовні самостійники. Саме тому, що се були Січові Стрільці, чільне зерно самостійницької молодіжи, гетьман віддав під їх охорону Білу Церкву, де були головні воєнні магазини та арсенали України. Гетьман боявся дати сі магазини під опіку Придніпрянських полків, бо вважав своїх власних Придніпрянців не так певними, як Січових Стрільців.

Та якраз отсі Січові Стрільці зрадили гетьмана в так тяжкій для України хвилі. Се їх тяжкий історичний гріх. Тому якраз їх провідники з Е. Коновальцем на чолі так лають гетьмана вже цілих 17 літ. Вони хочуть тею лайкою закрити свій тяжкий злочин перед очима українського загалу, що не знає як се все було. Вони вмовляють тому в український загал, що вони „мусіли” зробити повстання, бо гетьман „зрадив” Україну, бо він „зробив федерацію”.

Міжтим се все лукавство, дурення людей та перевертання правди горі дном!

ЩО РАНЬШЕ: ФЕДЕРАЦІЙНА ЗАЯВА ГЕТЬМАНА ЧИ ПОВСТАННЯ ДИРЕКТОРІЇ?

Противники гетьмана з табору соціалістів чи бувших соціалістів (т. зв. петлюрівців), як також споміж бувших провідників Січ. Стрільців (Коновалець та другі), повторюють на тисяч ладів, буцімто Січ. Стрільці і Директорія тому підняли повстання проти гетьмана, бо гетьман „зрадив” та „злучив Україну з Москвою”. Міжтим д-р Осип Назарук, що був учасником та свідком сих подій з падолиста 1918 року, саме недавно оголосив свої спомини з тих подій, в яких виказує всю брехливість сего твердження.

Д-р Назарук стверджує:

1) Що перше Директорія і Січ. Стрільці підняли повстання, а вже аж потім гетьман покликав Кабінет Гербея, котрий оголосив федераційну заяву;

2) Що се сам д-р Назарук поміг соціалістам з Директорії перемовити Е. Коновальця і Січ. Стрільців, аби покинули гетьмана, признали Директорію і підняли повстання;

3) Що Директорія підняла повстання проти гетьмана не з

національних причин, а лиш тому, бо гетьман був проти республіки і проти соціалізму;

та 4) Що се сам д-р Назарук вставив у готовий уже маніфест Директорії зворот про те, що „гетьман зробив федерацію”, зразу-ж в сім маніфесті ніякої згадки про самостійність чи федерацію не було, бо Директорія не журилася тим, та дбала лиш за соціалізацію.

Д-р Осип Назарук пише, що він сьогодні тяжко кається за сей промах. Дозрівши політично, він спізнав, якого лиха накоїло отсе повстання та повалення гетьмана України. Але тоді — 1918 року — д-р Назарук ще сам був соціалістом та республіканцем а до того не знав обставин на великій Україні, бо був там свіжим гостем. Він не знав ще тоді, як мало національно свідомим був нарід та інтелігенція на Україні і думав, що там подібно, як у Галичині. Скоро одначе, вже за які тричотири місяці по вибуху повстання, коли большевики прогнали Директорію і займили Україну а українські соціалісти показали всю свою нездарність, д-р Назарук зрозумів свій промах.

ХТО ЗРАДИВ УКРАЇНУ?

Фактом є, що повстання зачате Директорією, **рішене було українськими соціалістами (в порозумінню з большевиками Леніном, Чічеріном та Яковським), ще в вересні 1918 р.** — отже майже два місяці до його вибуху та до т. зв. „федерації” гетьмана з неіснуючим царатом.

Признається до сего сам Володимир Винниченко у своїх споминах під титулом „Відродження Нації”. Винниченко пише, що він та інші укр. соціалісти заключили тайну умову з російськими большевиками, щоби зняти повстання, скинути гетьмана, проголосити соціалістичну Україну та сфедерувати її з Сове́тами себто з Москвою.

Се ствердив також прилюдно д-р Лонгин Цегелський, що був тоді послом до австрійського парламенту у Відні. — Д-р Цегелський приїхав до Києва як делегат Укр. Парламентарної Репрезентації в Австрії, щоби розглянути ситуацію та причинитись до вирівнання незгоди, між Гетьманом а укр. соціалістами. Іменно українські послы у Відні боялись — і справедливо — що отся незгода зруйнує молоду українську державу. Около **20 вересня 1918 р.** українські соціалісти під проводом Винниченка закликали д-ра Цегелського на свою тайну нараду в будинку Укр. Клубу, взявши згори в д-ра Цегелського слово чести, що про сю нараду буде мовчати. **На сій нараді** — як

д-р Цегелський засвідчає — **говорено про повстання як про рішену вже справу.** Д-р Цегелський остеріг тоді присутних у найбільш рішучих словах, щоби отсего повстання не зачинали, бо зруйнують укр. державу. Але Винниченко і його товариші відкинули сю осторогу. Зв'язаний словом, д-р Цегелський мовчав тоді про сю нараду. Все-ж таки остеріг Гетьмана загально, що між опозицією кипить, що Центральні Держави зближаються до упадку та що треба скріпити становище Гетьмана а відібрати опозиції оружя, заповідаючи сейчас скликання Укр. Союму та земельний закон. Отсе і зроблено згаданю вже в горі Гетьманською Грамотою з 22 жовтня 1918, а 24 жовтня 1918 покликано кабінет Стебницького з самих замаркованих Українців-патріотів. Але і се не спинило укр. соціалістів. Вони в 20 днів опісля таки зняли своє божевільне повстання.

Все те є найкращим доказом, що **повстання Директорії приготовлено не з національних спонук, а з соціалістичних, з партійних.** Та ще й приготовлено його в порозумінню з ворогами України. Се була очевидна державна зрада, за яку в інших народів виновників посилаєсь на шибеницю та п'ятується як зрадників. У нас інакше. У нас державні зрадники парадують перед нашим політично невиробленим загалом як „борці за нарід”, як „вожди укр. революції”, як „народні провідники”, ще й кидають болотом клевети на правителя самостійної України, котру вони зраджували Москві.

Остане се також раз на все нестертим історичним фактом, що повстання соціалістичної Директорії при підмозі Січових Стрільців почалось дня 13 падолиста 1918 р., а гетьман покликав федераційне правительство аж після того, дня 14 падолиста 1918. Се повстання було останнім товчком, що штовхнув гетьмана до сего кроку. Гетьман бачив, що все страчене, що його союзники-цїсар Вільгельм II і цїсар Франц—мусили покинути свої держави; що російські большевики пхаються на Україну, а французи опанували Одесу і ладяться до походу на Київ та що вкінци його найпевніше військо, Січові Стрільці, покинули його та перейшли до соціалістів.

В таких обставинах французи обіцували гетьману признання України за державу та прирікали воєнну поміч проти большевиків — але під услів'ям, що українська держава буде у федераційнім союзі з Росією (очевидно :небольшевицькою). **Гетьман бажав ратувати бодай державність України, коли вже неможливим було вдержатись цілком самостійним.** Тому згодився на федераційну заяву.

ДІЙСНЕ ЗНАЧІННЯ ФЕДЕРАЦІЙНОЇ ЗАЯВИ.

В дійсності властиво ніякої федерації і не було. Була лиш заява правительства Гербея, що Україна бажає бути окремою державою у федерації з Росією. Розуміється: з Росією не-большевицькою а з царською. А що царській Росії тоді не було та і не знати було, чи скоро і чи взагалі вона настане, так і не було з ким федеруватися.

На те і числив гетьман. Згаданою заявою — значить: словами! — гетьман бажав заспокоїти французів та дістати їх признання і поміч (а тимсамим і признання та поміч держав побідної Антанти). Опісля вже, закріпивши Україну та з'організувавши сильну укр. армію, можна-би було і сеї „заяви” відпекатися. Гетьман знав, що на величезні російські простори треба-би хиба з мільон доброї армії, щоби дійти до Москви та звалити большевиків. Він знав, що ні Франція сеї армії не дасть ні Україна з рукава її не витрясе. Літа візьме таку армію сотворити. Гетьман отже з гори знав, що царат не скоро верне до Москви. Дятого він і знав, що „заява” правительства Гербея се лиш пусті слова. Заки в Москві самі Росіяне звалили-би большевиків і привернули-би царя, Україна вже так закріпилабися як держава сама в собі, що весь світ мусівби її признати самостійною. Се був плян Гетьмана. Дальший розвиток подій у Москві та судьба „білих армій” Денікіна і Врангеля показали, що гетьман вірно оцінював положення на Сході Європи. І сьогодні ще не було-би з ким „федеруватися” та гетьманська Україна вже давно була-би признана „заборолом Європи проти большевиків” та самостійною.

ФРАНЦІЯ А РОСІЯ І УКРАЇНА.

Декому може дивним буде, дячого Французи наставляли на „федерацію” та готові були признати Україну за державу, але у федерації з Росією? — Міжтим для всякого, хто розуміє міжнародне право, се ясне. Франція (та другі держави Антанти) були союзниками російського царства. Як союзники, звязані умовами з тим царством, вони не могли приложити руки до розбору його — бодай так довго, доки не стане ясным, що се царство пропало на все. З другого боку Франція (і взагалі Антанта) бачили, що якось треба признати Україну. І знайшли вихід з тої трудности.

В „Своді Законів Російської Імперії” чорне на білім стоїть „Указ” царя Алексія Михайловича Романова з 1654 року, що

затверджує Переяславські Статті, котрими гетьман Богдан Хмельницький заключив федерацію з Москвою. Значить: **Переяславська умова існувала правно дальше та була важна навіть по російським законам** — хоч її Росія не виконувала. Сего якраз хопились французи, розумуючи, що, признання Францією гетьманської України, остаючої у звязи з царатом, не є „розбором” Росії а лиш приверненням в життя Переяславського договору.

Виходить з того, що і французи не дуже то журились за дійсну цілість Росії, а шукали викруту, як їм признати українську державу. Що Антанта готова була признати Україну як державу „федеровану” з Росією, се ствердили скілька разів представники Антанти. Ствердив се також іменем Злучених Держав Америки секретар стану при Вилсоні Лансінг, (в 1920 році у Парижі), коли в него були б. посол австрійського парламенту і член західно-української Укр. Нац. Ради д-р Теофіл Окуневський та посол Укр. Нар. Республіки (від Петлюри) в Лондоні, Олександр Марголін. Якраз отсе правне становище Антанти гетьман бажав визискати в сім тяжкім падолисті 1918 році. — На жаль, українська анархістична інтелігенція не дала йому скінчити його діла, але повалила і гетьмана і Україну — і себе самих...

ФЕДЕРАЦІЯ НА СЛОВАХ А НА ДІЛІ

Коли осьтак гетьман заявляв „федерацію” лиш на словах і то з мусу лишень, то натомість були в нас інші федералісти таки з засади, з переконання а до того федералісти на ділі. Були ними якраз ті, що кричали та кричуть ще до нині, що гетьман „федераліст” — себто українські соціялісти.

Звісно, що Українська Центральна Рада, котра складалась з самих соціялістів, вперто держалась федерації а так само обстоював її бл. п. Михайло Грушевський. Се було згідне з їх соціялістичною теорією „федерації робучого народу всег світу”. За сею теорією загубили вони здоровий розум. Самостійність України вважали вони „буржуазною вигадкою”, якої „робучому народові” не треба. Таких поглядів були тоді Винниченко, Микита Шаповал, Мартос, Петлюра, Грушевський і вся їх соціялістична причта. Навіть коли вони заключили союз з Німеччиною і Австро-Угорщиною, то і тоді ще лиш „з жалем” проголошували самостійність.

Чиж опісля знов не годились Винниченко і Грушевський на дійсну таки федерацію (не лиш на словах!), коли порозв-

мілись з Леніном і Раковським та поїхали на Україну (1921 р.) „будувати радянську Україну у союзі радянських республік” — себто просто кажучи: у федерації з Москвою?.. Що правда, Винниченко скоро повернув назад та живе тепер коло Парижа. Побачив, що його не думають зробити головою радянської України та завчасу „вицофався”. Але ані словом не осудив федерації ні большевиків та мовчить до сьогодні про самостійність. А проф. Грушевський так і пропав у „сфедерованім” раю. На жаль — за Винниченкою і Грушевським тисячі укр. інтелігентів-емігрантів поїхали „федеруватись” з „червоними товаришами”. Сьогодні вони — як не пособачились — то або на другім світі або на Соловках чи де в Сибірі на заслання або в тюрмах.

Ба, навіть на вигнання в Європі українська соціалістична демократія хоріє ще на „федерацію” чи на „союз” з Москвою. Чиж не проголошували потреби „Союзу Сходу Європи” небіщик Микита Шаповал, Григоріїв та інші укр. соціалісти-революціонери тому кілька літ у Празі?..

Гетьман заявляв „федерацію” з мусу та з політичної хитрости; українські соціалісти з засади та з переконання, по щирости — прямо: з політичної глупоти. Сьогодні-ж вони та їх однодумці мають чого лаяти гетьмана за ...федерацію!

ГЕТЬМАН ЯК САМОСТІЙНИК.

Дійсні погляди та цілі гетьмана Павла Скоропадського належить виводити з його врочистих заяв, з його державних актів та з цілої його діяльності. Наведемо лиш, що головне:

1) Коли гетьман Скоропадський був ще командуючим генералом б. царської а вже розпадаючої армії, 1917 року, він сотворив „І-ий український корпус” та запрягав його на укр. прапор і на вірність Укр. Центральній Раді та піддав його українському правительству (хоч і соціалістичному!)

2) Коли гетьман Скоропадський дня 29 квітня 1918 обни-мав власть, прийняв титул „гетьмана всієї України” — чим значив своє загальноукраїнське соборництво.

3) В Грамоті з 22 жовтня 1918 гетьман вичисляє, що зроблено для закріплення Нашої Держави як самостійної і незалежної держави”. Гетьман каже в сій Грамоті, що „стоючи на ґрунті незалежності Української Держави він сподівається „признання суверенітету Нашого й іншими державами”. Гетьман вичисляє закони, які видано „для закріплення державности України та заявляє, що організує укр. армію і флоту для

оборони укр. самостійности. Чи можна яснійше ще зазначити ідею самостійної України?..

4) Ставши гетьманом, Павло Скоропадський доручив сформування кабінету міністрів звісному українському вченому і старому членови „Української Громади”, Миколі Василенкові. Проф. Василенко звернувся до лідерів українських партій, щоби вони увійшли в сей кабінет. Будучи соціалістами та республіканцями-демократами, вони не згодились належати до гетьманського кабінету, а опісля лаяли гетьмана, що в него „реакційний” кабінет. Отсей „реакційний” (а в дійсности дуже діловий та прогресивний) кабінет склався під головством Федора Лизогуба, звісного укр. діяча і голови полтавського земства, котрого заходом ще за царських часів здвигнено пам'ятник Котляревському у Полтаві, дано почин до пам'ятника Шевченка у Києві та до акції за укр. школою на Україні. Але Лизогуб не був соціалістом і тому його заслужений та вельми діяльний кабінет пятновано як „реакційний”. По кабінеті Лизогуба прийшов кабінет Стебницького, старого члена „Укр. Громади”, зложений з самих звісних укр. патріотів. Та мимо того укр. соціалісти, а за ними всякі політичні баламути брешуть, що правління Гетьмана було „російське”.

5) Гетьман Скоропадський подбав о затвердження самостійности України Німеччиною, Туреччиною, Болгарією, Финляндією і Швейцарією. Мала затвердити її і Австро-Угорщина, але тимчасом розпалась. Чи „федераліст” дбав-би о визнання України другими державами..

6) Гетьман заходився, щоби прилучити до України Кубанщину, Крим і Бессарабію. Крим таки і прилучив, а Кубанщину був-би прилучив, якби не те, що повстання повалило його.

7) Гетьман відобраз від Німців українську флоту та переломив опір Німців, щоби організувати укр. армію. Розписав набір рекрутів до укр. армії на падолист 1918 р. — але божевільне повстання перебило се.

8) Дня 10 червня 1918 гетьман явився в Українськiм Клубі і виголосив до зібраних українських патріотів промову, в якій сказав, що він „доложить усіх сил, щоби закріпити самостійність України.

9) Дня 29 червня 1918 Гетьман у відповіді на привіт делегації укр. народних учителів заявив, що „250 літ життя України з Москвою були тяжким ярмом національної неволи українського народу”. Він сказав далі: „Ще не встигли ми...”